**UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”**
**Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate**

# DINAMICA MEDIULUI DE SECURITATE DECEMBRIE 2017 – IANUARIE 2018

- **UNIUNEA EUROPEANĂ**
  ***Cooperarea Structurală Permanentă (PESCO) - operaţionalizare, semnificaţii şi context***
- **ORIENTUL MIJLOCIU ŞI AFRICA DE NORD**
  ***Consecinţele unor decizii politice***
- **FEDERAŢIA RUSĂ**
  ***Implicaţii geopolitice asupra mediului global de securitate***
- **ECONOMIE MONDIALĂ**
  ***Forumul anual de la Davos – un viitor comun într-o lume fracturată***

Studiile incluse în acest material vor fi publicate în paginile publicaţiei anuale a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate: *Evaluare Strategică*.

# CUPRINS

## CAPITOLUL 1: UNIUNEA EUROPEANĂ

## Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO) - operaţionalizare, semnificaţii şi context

***dr. Cristina BOGZEANU***

Spre sfârşitul anului 2017, evoluţia securităţii şi apărării la nivelul UE cunoaşte o nouă etapă – Coopererarea Structurată Permanentă (PESCO) este lansată la nivel oficial. La 11 decembrie 2017, Consiliul UE decide stabilirea PESCO în domeniul apărării[1], după ce, la 13 noiembrie 2017, 23 de state membre ale UE, printre care şi România, au trimis o notificare către Consiliul European şi către Înaltul Reprezentant privind intenţia de a valorifica această prevedere a Tratatului de la Lisabona[2].

PESCO presupune posibilitatea ca un anumit grup de state membre care doresc şi au capacitatea financiară necesară pot coopera în cadrul unor proiecte derulate la nivelul UE pentru:

a) dezvoltarea capabilităţilor de apărare;

b) investiţii în proiecte comune;

c) consolidarea nivelului de pregătire operaţională;

d) contribuţii ale forţelor armate proprii.

Spre deosebire de specificul proiectelor de tip *pooling&sharing*, capabilităţile rezultate din proiectele PESCO aparţin statelor membre care le dezvoltă şi care le pot folosi şi în cadrul operaţiilor derulate sub egida altor organizaţii internaţionale.

La momentul lansării oficiale a PESCO, au fost identificate 17 proiecte[3] ce urmează a fi dezvoltate în cadrul PESCO şi este de aşteptat ca acestea să fie acceptate în mod formal de către Consiliul UE în prima parte a anului 2018.

Următorii paşi ce urmează a fi făcuţi pentru stabilirea PESCO constau în:

- adoptarea unei decizii în Consiliul UE de către statele care şi-au exprimat angajamentul de a participa la proiecte în acest cadru;
- un set comun de reguli privind derularea proiectelor PESCO;
- condiţiile generale în care un stat terţ poate fi invitat să participe în anumite proiecte.

---

[1] Council Decision establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of participanting Member States, 8 December 2017, Council of the EU, URL: http://www.consilium.europa.eu/media/ 32000/ st14866en17.pdf, accesat la 09.12.2017.

[2] Notification on Permanent Structured Cooperation to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, URL: http://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf, accesat la 09.12.2017.

[3] Lista celor 17 proiecte iniţiale poate fi consultată la ***, Declaration on PESCO projects, URL: http://www.consilium.europa.eu/media/32020/draft-pesco-declaration-clean-10122017.pdf, accesat la 12.12.2017.

Un alt aspect notabil privitor la PESCO este faptul că aceasta se încadrează într-un set mai amplu de măsuri menit să contribuie la dezvoltarea dimensiunii de apărare a UE. Astfel, aceasta este strâns legată de CARD (Coordinated Annual Review on Defence – Analiza Anuală Coordonată a Apărării) şi EDF (European Defence Fund – Fondul European pentru Apărare).

CARD urmează să fie desfăşurat de către Agenţia Europeană de Apărare, prin monitorizarea sistematică a planurilor naţionale de cheltuieli pentru apărare, astfel încât să contribuie la identificarea de oportunităţi pentru noi iniţiative de colaborare.

EDF este menit să ofere stimuli financiari pentru a încuraja cooperarea în materie de apărare de la cercetare la faza de dezvoltare a capabilităţilor. Printre altele, EDF permite o finanţare crescută pentru proiectele PESCO. Notabil în acest sens este faptul că acest fond este gestionat de către Comisia Europeană, adică instituţia UE care asigură implementarea politicilor Uniunii. În această ordine de idei, relevant este faptul că PESCO vizează un domeniu care se află, conform prevederilor Tratatului de la Lisabona, în sfera de atribuţii a Consiliului European şi a Consiliului UE – PSAC – domeniu în care deciziile se iau prin consens, la nivel de şefi de stat şi de guvern, având un caracter inter-guvernamental. Or, deciziile adoptate în cadrul Comisiei Europene au caracter comunitar. Aşadar, odată cu EDF, Comisia Europeană poate sprijini financiar proiectele de dezvoltare a capabilităţilor militare.

PESCO va dezvolta proiecte în domeniile prioritare identificate în cadrul procesului CARD. Practic, prin aceste trei iniţiative – CARD, EDF şi PESCO – UE îşi stabileşte instrumentele necesare pentru dezvoltarea capabilităţilor în plan militar şi, poate, pentru evoluţia spre punerea în practică a conceptului de „apărare comună”.

Deşi menţionată încă din textul Tratatului de la Lisabona, PESCO a început să fie luată în considerare ca soluţie pentru dezvoltarea cooperării militare între statele membre abia recent, în contextul în care, confruntată cu multiple crize deopotrivă pe plan intern şi pe plan extern, necesitatea unei reformări a UE, în concordanţă cu provocările cu care se confruntă a devenit evidentă. Securitatea şi apărarea constituie unul dintre principalele domenii asupra cărora acest efort de reformare al Uniunii este abordat, alături de zona euro, abordarea migraţiei sau securitatea cibernetică.

Încă de la primele etape ale aducerii sale în discursul public, PESCO a fost considerată o nouă manifestare a „Europei cu mai multe viteze”, concept ce presupune integrare diferenţiată, constând în decizia anumitor state membre care dispun de voinţa politică şi suportul financiar necesare aprofundării integrării, lăsând alte state membre în afara acestor forme de integrare. În baza acestei idei, acestea din urmă beneficiază de posibilitatea de a se alătura formatului de cooperare, dacă îndeplinesc anumite condiţii. Exemple elocvente în acest sens sunt constituite de Zona Euro sau Spaţiul Schengen.

Aşadar, o relevanţă considerabilă o are contextul în care a fost lansată această iniţiativă. Pe de o parte, mediul de securitate regional şi internaţional este caracaterizat din ce în ce mai puţin de cooperare şi din ce în ce mai mult de confruntare. Acţiunile Federaţiei Ruse în Ucraina, în apropierea imediată a graniţelor europene, derulate cu valorificarea la maximum a instrumentului militar, concomitent cu tendinţa principalului aliat strategic al actorilor europeni – SUA – de a condiţiona îndeplinirea obligaţiilor în planul securităţii de respectarea angajamentelor financiare în cadrul Alianţei au atras atenţia asupra faptului că puterea soft a UE trebuie să aibă un corespondent pe măsură şi în plan militar. Pe de altă parte, pe plan intern, UE traversează o perioadă a erodării coeziunii, a atingerii unui apogeu al crizei de legitimitate. Brexit, precum şi derapajele frecvente ale unor state membre (Ungaria şi Polonia) de la valorile specifice UE constituie simptome clare ale acestei tendinţe.

În aceste condiţii, PESCO a fost considerată unul dintre instrumentele pentru a răspunde deopotrivă provocărilor externe şi celor interne – dezvoltarea autonomiei strategice, în ciuda tendinţelor centrifuge ale anumitor state membre.

PESCO a fost un proiect extrem de controversat, statele membre intrate mai recent în UE şi care nu sunt parte a formelor de coperare integrată mai sus menţionate exprimându-şi temerea că o altă astfel de iniţiativă ar putea crea noi separări în cadrul Uniunii, adâncind distanţa dintre nivelurile de dezvoltare ale statelor membre. De reţinut, în acest sens, este faptul că, în absenţa continuării unui angajament concret în ceea ce priveşte cooperarea în acest format, PESCO se poate constitui într-adevăr într-o altă formă de manifestare a „Europei cu mai multe viteze”. Cu alte cuvinte, PESCO este o cale de a permite dezvoltarea dimensiunii puterii soft a UE, indiferent dacă statele membre pot atinge consensul sau nu în această direcţie.

În cursul aceleiaşi luni, Marea Britanie şi Polonia semnează un acord de consolidare a cooperării în materie de apărare. Acordul include şi dezvoltarea de proiecte privind comunicarea strategică în valoare de 13 milioane de dolari, precum şi în planul securităţii cibernetice, cu scopul de a contracara „dezinformarea” Rusiei în regiune. Şi acest aspect din urmă pare a oglindi evoluţiile la nivel european, care recent a decis crearea unui grup de experţi care să lucreze la dezvoltarea unei strategii a UE pentru combaterea fenomenului „ştirilor false” şi a dezinformării din mediul online[4].

Acordul este încheiat la scurt timp după ce Comisia Europeană a decis invocarea art.7 în cazul Poloniei din cauza nerespectării valorilor europene şi a încălcării statului de drept (poate duce la suspendarea dreptului Poloniei de a vota în Consiliul UE, precum şi la reducerea finanţării primite de la UE. Cu alte cuvinte, în aceeaşi perioadă în care este stabilit un instrument

[4] ***, „Tackling the spreading of fake news and disinformation”, 15 January 2018, URL: https://ec.europa.eu/commission/news/tackling-spreading-fake-news-and-disinformation-2018-jan-15_en, accesat la 15.01.2018.

de dezvoltare a cooperării în materie de apărare la nivelul UE, două dintre statele cu cele mai evidente tendinţe de îndepărtare de UE decid să îşi consolideze cooperarea în domeniul apărării.

Deşi stabilirea PESCO ca format instituţionalizat de cooperare constituie într-adevăr un pas înainte în ceea ce priveşte obiectivele stabilite de UE prin EUGS 2016, dacă acest pas poate fi sau nu considerat un succes va putea fi judecat abia atunci când acest instrument va genera şi rezultate.

Condiţionarea financiară impusă de SUA în cadrul NATO, menţinerea unui nivel ridicat de instabilitate în regiune, persistenţa riscurilor şi ameninţărilor de securitate, precum şi tendinţa globală de creştere a cheltuielilor militare[5], Brexit (pierderea celei mai mari puteri militare membre a UE), pe fondul unei abordări mai realiste a relaţiilor externe de către UE, se pot constitui însă într-un teren favorabil operaţionalizării PESCO şi a dezvoltării dimensiunii de securitate şi apărărare a UE. Totuşi, în opinia noastră, punctul critic în succesul acestei iniţiative este constituit de angajamentul real şi durabil al statelor membre ale UE în această direcţie.

**Bibliografie:**

1. ***, „Tackling the spreading of fake news and disinformation", 15 January 2018, URL: https://ec.europa.eu/commission/news/tackling-spreading-fake-news-and-disinformation-2018-jan-15_en.

2. ***, Council Decision establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of participanting Member States, 8 December 2017, Council of the EU, URL: http://www.consilium.europa.eu/ media/32000/st14866en17.pdf.

3. ***, Declaration on PESCO projects, URL: http://www.consilium.europa.eu/media/32020/draft-pesco-declaration-clean-10122017.pdf.

4. ***, Global Defence Perspectives 2017. Updating the Map of Defence Prioritization in a Challenging World, November 2017, URL: https://www.pwc.com/gx/en/government-public-sector-research/pdf/global-defense-perspectives-2017.pdf.

5. ***, Notification on Permanent Structured Cooperation to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, URL: http://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf.

6. ***, Permanent Structured Cooperation (PESCO) – Factsheet, URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en.

[5] Un raport recent al Price Waterhouse Coopers (PWC) relevă faptul că cheltuielile militare au tendinţa de a creşte, fenomen ce se va menţine până în 2021. Tendinţa este justificată prin presiunea constantă asupra bugetelor de apărare în contextul în care ameninţările continuă să se intensifice, iar tensiunile geopolitice alimentează suplimentar comerţul mondial cu armament. Pentru detalii, a se vedea: ***, Global Defence Perspectives 2017. Updating the Map of Defence Prioritization in a Challenging World, November 2017, URL: https://www.pwc.com/gx/en/government-public-sector-research/pdf/global-defense-perspectives-2017.pdf, accesat la 10.01.2018.

## CAPITOLUL 2: ORIENTUL MIJLOCIU ŞI NORDUL AFRICII
### Consecinţele unor decizii politice

***dr. Mirela ATANASIU***

În perioada de referinţă, decembrie 2017 – ianuarie 2018, am identificat două decizii politice care deţin potenţialul de a avea consecinţe importante asupra mediului de securitate al regiunii analizate, pe termen scurt, mediu şi lung: prima este declaraţia preşedintelui american în care se recunoştea Ierusalim ca fiind capitală a Israelului, cea de-a doua este a liderului libian Khalifa Haftarcare contesta acordul politic de guvernare existent susţinut de ONU.

**1. Recunoaşterea administraţiei americane a Ierusalimului drept capitală a Israelului**

La 6 decembrie 2017, preşedintele american Trump declara că „este timpul să recunoaştem oficial Ierusalimul ca fiind capitala Israelului”[6], considerând că decizia sa „este un pas în direcţia avansării procesului de pace şi pentru ajungerea la un acord de durată”[7], referindu-se la situaţia *de facto* a conflictului israeliano-palestinian (la bază între evrei şi arabi, deşi în Palestina veche coexistau mai multe minorităţi – musulmani, creştini, druzi[8]).

Pentru justificarea deciziei sale, preşedintele Trump a făcut apel la un act juridic, în vigoare încă din anul 1995, adoptat în cadrul Congresului american fără a fi semnat de preşedintele în exerciţiu al momentului - Bill Clinton. În *Jerusalem Embassy Act*[9] se stipula relocarea ambasadei SUA în Israel la Ierusalim şi recunoaşterea oraşului drept capitală a statului israelian. Deşi actul urma să fie implementat până cel târziu în anul 1999, niciunul dintre preşedinţii americani care au urmat până la momentul actual nu au dat curs actului respectiv din simplul motiv că au considerat că această poziţie afirmată deschis de SUA va duce la noi tensiuni şi escaladarea inutilă a conflictului israeliano-palestinian.

---

[6] ***, *Statement by President Trump on Jerusalem*, White House, Washington DC, December 6, 2017, URL: https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-jerusalem, accesat la 08.12.2017.
[7] *Ibidem*.
[8] Conflictul dintre arabii palestinieni şi evreii sionişti (acum israelieni) este un fenomen modern, datând de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Deşi cele două grupuri au religii diferite (palestinienii includ musulmani, creştini şi druzi), diferenţele religioase nu sunt cauza disputei. Conflictul a început ca o luptă pe uscat. De la sfârşitul primului război mondial până în 1948, zona pe care ambele grupări a susţinut-o a fost cunoscută internaţional ca Palestina. Acelaşi nume a fost folosit şi pentru a desemna o „Ţară Sfântă” mai puţin bine definită de cele trei religii monoteiste. În urma războiului din 1948-1949, acest teren a fost împărţit în trei părţi: Statul Israel, Cisiordania (râul Iordan) şi Fâşia Gaza. A se vedea pe larg la: Primer on Palestine, Israel and the Arab-Israeli Conflict, Middle East Research and Information Project, Washington DC, US, URL: http://www.merip.org/primer-palestine-israel-arab-israeli-conflict-new.
[9] ***, *Jerusalem Embassy Act of 1995*, Public Law 104-45, 104th Congress, November 8, 1995, URL: https://www.congress.gov/104/plaws/publ45/PLAW-104publ45.pdf, accesat la 12.01.2018.

Ulterior, actuala administraţie prezidenţială americană a mers mai departe emiţând la 4 ianuarie 2018, un proiect de lege „Jerusalem Embassyand Recognition Act of 2017"[10] care stipulează că „politica Statelor Unite trebuie să recunoască Ierusalimul ca fiind capitala nedivizată a Israelului şi ambasada SUA în Israel ar trebui să fie înfiinţată la Ierusalim cel târziu la 1 ianuarie 2019"[11]. Proiectul de lege reprezintă prima fază a procesului legislativ, la momentul actual (31 ianuarie 2018) fiind la nivel de dezbatereîn Comisia pentru Afaceri Externe, înainte de a-l trimite în faţa întregii Camere. Instrumentul statistic principal al implementării legislaţiei americane – Skopos Labs - arată că respectivul proiect are 12% şanse de a fi adoptat[12]. Aşadar, perspectivele sunt destul de reduse în sensul în care acest proiect de lege să aibă o rezoluţie pozitivă la acest nivel, să treacă de Senat şi să fie aprobat de Congresul american, astfel încât să ajungă în „Biroul Oval" spre a fi semnat (sau nu?) de preşedintele în exerciţiu, Donald Trump.

Situaţia nu s-a schimbat în regiune în ultimele decenii de la emiterea *Jerusalem Embassy Act,* deşi administraţiile prezidenţiale americane s-au succedat, astfel că, această decizie a preşedintelui Trump, de recunoaştere oficială a Ierusalimului drept capitala Israelului, a intervenit pe fondul aceloraşi coordonate delicate: conflictul arabo-israelian încă nesoluţionat, procesul de pace în curs de desfăşurare; anexarea de către Israel a Ierusalimului de Est în 1967 şi aranjamentele ulterioare încă considerate ilegale de către Organizaţia Naţiunilor Unite (de exemplu, în 1980, Israelul a adoptat „Legea Ierusalimului", declarând că „Ierusalimul, complet şi unit, este capitala Israelului", formalizând astfel anexarea Ierusalimului de Est[13], deşi nici un stat al lumii nu a recunoscut *de jure* această decizie, nici măcar SUA, până în prezent); dreptul afirmat al palestinienilor asupra cel puţin unei părţi din Ierusalim sub temeiul mai multor acte juridice internaţionale.

Primele coordonate sunt evidente, drept pentru care nu are sens să le mai detaliem.Totuşi, consider necesar a puncta elementele juridice care oferă evreilor dreptul de a contesta decizia preşedintelui Trump respectiv Declaraţia de la Balfour[14] care a împlinit, la finalul anului 2017, 100 de ani de la emiterea sa, şi Rezoluţia nr. 181 a ONU care a definit conturul unei aşezări în Palestina veche, creând, în 1947,o ţară cu origine dublă (evreiască şi palestiniană), ulterior, Comitetul Special al ONU pentru Palestina împărţind teritoriul acesteia în trei entităţi

[10] ***, *H. R. 265 to recognize Jerusalem as the capital of Israel, to relocate to Jerusalem the United States Embassy in Israel, and for other purpose*, 115th Congress, 1st Session, URL: https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/265/text?format=txt, accesat la 22.01.2018.

[11] ***, *Jerusalem Embassy and Recognition Act of 2017*, Summary: H.R.265 - 115th Congress (2017-2018), 4 January 2018, URL: https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/265, accesat la 23.01.2018.

[12] ***, *H.R. 265: Jerusalem Embassy and Recognition Act of 2017*, Govtrack, URL: https://www.govtrack.us/congress/bills/115/hr265, accesat la 31.01.2018.

[13] Zena Tahhan, Farah Najjar, „Why Jerusalem is not the capital of Israel", Al Jazeera, 10 decembrie 2017, URL: http://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/05/jerusalem-capital-israel-170524091310050.html, accesat la 21.01.2018.

[14] Prin emiterea Declaraţiei de la Balfour, guvernul britanic mandatar a decis să aprobe stabilirea evreilor, popor fără un stat al lor, în Palestina. Textul actului disponibil la: http://www.jewishvirtuallibrary.org/text-of-the-balfour-declaration.

importante[15]: un stat evreu, un stat arab şi o zonă internaţională în jurul Ierusalimului. Cert este că soluţia propusă de ONU nu a mulţumit niciuna dintre părţi, astfel încât imediat după crearea statului Israel (recunoscut imediat de preşedintele american al vremii Harry Truman[16]), a fost declanşat Primul război arabo-israelian (1948-1949), urmând o secvenţă de alte războaie similare (1956, 1967, 1973), ceea ce face că, şi la momentul de faţă, Palestina să fie sub imperiul acestui conflict cu toate eforturile comunităţii internaţionale de pacificare a acesteia.

Pe acelaşi fond juridic amintim că există o serie de rezoluţii în vigoare ale Consiliului de Securitate al ONU, pe unele care chiar SUA le-a susţinut la momentul respectiv sau nu le-a blocat în Consiliul de Securitate (în condiţiile în care statul american are drept de veto permanent în această structură interguvernamentală de nivel global), care impun sau clarifică statu-quo-ul actual al Ierusalimului cu recunoaşterea dreptului palestinienilor asupra Ierusalimului de Est[17]. Totuşi, cea mai edificatoare dintre rezoluţiile CS ONU, deşi SUA a votat împotrivă (poziţia acesteia fiind justificată de susţinerea intereselor partenerului său strategic Israel), consider că este *Rezoluţia nr. 478 din 20 august 1980 în care Israelul a fost condamnat pentru că a adoptat o lege care prevedea o schimbare a statutului Ierusalimului*, lege despre care în Rezoluţie se stipula că „constituie o încălcare a dreptului internaţional”[18], context în care ţările care aveau înfiinţate misiuni diplomatice în Ierusalim erau solicitate să şi le retragă.

Luând în considerare această Rezoluţie a CS ONU, pe care votul american intenţiona să o stopeze, dat fiind că SUA este membră ONU ar fi trebuit să respecte reglementările de drept internaţional ale acestei organizaţii cu vocaţie globală, inclusiv această Rezoluţie adoptată cu majoritate de voturi de cvorumul internaţional. Deşi iniţiativa lui Donald Trump poate fi înţeleasă din perspectiva necesităţii schimbării abordării conflictului israeliano-palestinian, din perspectiva dreptului internaţional este greşită. De asemenea, s-ar putea dovedi şi ineficientă sau chiar dăunătoare pe termen mediu şi lung pentru securitatea internaţională, inclusiv pentru interesele SUA, în contextul în care aceasta a stârnit controverse în rândul comunităţii internaţionale.

---

15 ***, *The plan of partition and end of the British mandate,* Chapter 2, p. 2, URL: http://www.un.org/Depts/dpi/palestine/ch2.pdf (Apud: *The Origins and Evolution of the Palestine Problem, 1917-1988,* United Nations, 1990, p. 144).

16 ***, *Recognition of the State of Israel,* Harry S. Truman Presidential Library and Museum, URL: https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/israel/large/index.php?action=bg, accesat la 12.01.2018.

17 Exemple ale unor astfel de acte sunt: Rezoluţia nr. 242 din 22 noiembrie 1967 în care Israelului i-a fost cerut să retragă forţele din teritoriile ocupate în războiul din 1967, care include partea estică a Ierusalimului; Rezoluţia nr. 252 din 21 mai 1968 în care Israelului i-a fost cerut să anuleze "acţiunile care tind să schimbe statutul Ierusalimului", inclusiv exproprierea terenurilor şi a proprietăţii; Rezoluţia nr. 2334 din 23 decembrie 2016 în care Israelul a fost condamnat pentru construcţia de stabilimente în teritoriile ocupate, inclusiv în Ierusalimul de Est.O serie mai largă a unor astfel de acte poate fi găsită la: https://www.nytimes.com/2017/12/07/world/middleeast/united-nations-jerusalem.html.

18 ***,*Resolutionno. 478 of 20 august 1980:* Israel was censured for having enacted a law declaring a change in the status of Jerusalem, which “constitutes a violation of international law”, UNSC, URL: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/478(1980), accesat la 09.01.2018.

Printre consecinţele directe ale acestei declaraţii numărăm întărirea parteneriatului cu Israelul şi o tensionare a relaţiilor cu statele arabe. La câteva zile după declaraţia preşedintelui Trump, statele musulmane prin vocea comună a celor 57 de membri ai Organizaţiei de Cooperare Islamică (OIC) recunosc Statul Palestina şi Ierusalimul de Est drept capitală „ocupată" a acestuia, respingând poziţia SUA ca fiind „periculoasă" şi solicitând comunităţii internaţionale să îi urmeze exemplul[19]. De asemenea, în acelaşi cadru, statele arabe au semnalat că SUA nu mai pot fi privite ca mediator nepărtinitor în problematica israeliano-palestiniană, considerând necesitatea desemnării unui nou mediator. Membrii aceleaşi organizaţii au cerut Consiliului de Securitate al ONU să-şi asume imediat responsabilitatea, să reafirme statutul juridic al oraşului Al-Quds Ash-Sharif[20] şi să pună capăt ocupaţiei israeliene a statului Palestina. Acestora li s-au alăturat ulterior şi state occidentale membre ale CS ONU (Marea Britanie, Italia şi Franţa)[21]. Evident, şi înalţii oficiali palestinieni au condamnat recunoaşterea de către preşedintele SUA a lui Donald Trump a Ierusalimului drept capitală a Israelului, declarând că decizia va susţine apelurile extremiste la războaie sfinte şi delegitimizarea Statelor Unite ca arbitru în procesul de pace. Relaţiile diplomatice dintre conducerea palestiniană şi administraţia americană s-au înrăutăţit în ianuarie 2018, după ce SUA a îngheţat 65 de milioane de dolari[22] ce reprezentau ajutor umanitar pentru agenţia ONU responsabilă de refugiaţii palestinieni.

O altă consecinţă imediată a deciziei americane a fost intensificarea conflictului prin manifestări protestatare soldate cu violenţe între armata israeliană şi populaţia palestiniană în special în zonele sensibile precum Ierusalim, West Bank şi Fâşia Gaza, soldate cu victime de ambele părţi. Declanşarea violenţelor împotriva reprezentanţelor diplomatice americane din Orientul Mijlociu a fost de asemenea o reacţie a acestei decizii, de exemplu, în Beirut, zeci de demonstranţi libanezi şi palestinieni s-au ciocnit cu forţele de securitate din afara ambasadei americane.

Preconizăm că aceste ciocniri şi tulburarea mediului internaţional de securitate nu vor înceta până când nu se va întâmpla una dintre două acţiuni: Congresul american să nu aprobe proiectul de lege referitor la stabilirea ambasadei americane în Ierusalim şi recunoaşterea acestuia drept capitală a Israelului sau Consiliul de Securitate al ONU să emită o Rezoluţie similară celei din 20 august 1980 în care Israelul era condamnat pentru că a adoptat o lege care

---

[19] Isil Sariyuce, Arwa Damon and Tamara Qiblawi, „Muslim leaders call for recognition of East Jerusalem as Palestinian capital", CNN, 13 decembrie 2017, URL: http://edition.cnn.com/2017/12/13/middleeast/oic-jerusalem-intl/index.html, accesat la 24.01.2018.

[20] Sanctuarul Nobil al Ierusalimului.

[21] Peter Beaumont, „Israel braced for clashes following Trump's recognition of Jerusalem as capital", The Guardian, 8 decembrie 2017, URL: https://www.theguardian.com/world/2017/dec/07/jerusalem-un-security-council-us-recognition-jerusalem-donald-trump-israel-capital, accesat la 25.01.2018.

[22] Oliver Holmes, „Mike Pence visits Middle East but US role as peace broker may be over", The Guardian, 20 ianuarie 2018, URL: https://www.theguardian.com/world/2018/jan/20/mike-pence-middle-east-israel-peace-talks, accesat la 25.01.2017.

prevedea o schimbare a statutului Ierusalimului, de data aceasta la adresa SUA, conjurându-le să respecte legislaţia internaţională, deoarece aşa cum se observă din declaraţiile oficiale actuale, majoritatea membrilor cu drept de veto în CS ONU nu agreează „soluţia" americană.

Considerăm, de asemenea, că poziţia Rusiei, singura ţară care a luat o decizie în această problematică până la momentul actual, anunţând că recunoaşte Ierusalimul de Vest ca fiind capitala Israelului, iar Ierusalimul de Est ca fiind„capitala viitorului stat palestinian", este cea mai realistă pentru soluţionarea conflictului israeliano-palestinian, în ideea agreată de ambele părţi a unei soluţii cu două state. Această soluţie este, de asemenea, conformă cu starea de drept şi jurisprudenţa existentă în materia dreptului de suveranitate al statelor, dar şi cu cel de autonomie al popoarelor, deşi starea de fapt, instaurată cu forţa de guvernul israelian, pentru moment, dă câştig de cauză acestora.

Este momentul în care ONU, prin deciziile sale, trebuie să demonstreze fără echivoc că mai are relevanţă globală şi forţă juridică internaţională, indiferent dacă statul membru care are tendinţa de a-i încălca principiile şi reglementările este, încă, cel mai puternic stat al lumii.

### 2. Contestarea de către liderul libian a acordului politic de guvernare instituit de ONU

De la dispariţia monarhiei odată cu decesul lui Muammar Gaddafi în octombrie 2011, Libia cunoaşte un vacuum de putere şi identitate naţională ce fac ca aceasta să parcurgă diferite faze de tranziţie politică.

În 2017, diviziunea politică şi conflictele armate au continuat să caracterizeze Libia, în timp ce două guverne au vizat legitimitatea şi controlul ţării, iar eforturile Organizaţiei Naţiunilor Unite de a unifica partidele feudale a eşuat. ONU, la momentul de faţă, sprijină Guvernul Acordului Naţional (*Government of National Accord* - GNA) cu sediul în capitala Tripoli, poziţionată în vestul Libiei, dar nu şi guvernul interimar rival cu sediul în oraşele estice al-Bayda şi Benghazi. De asemenea, organul legislativ al Libiei, Camera Reprezentanţilor, a rămas aliat cu LNA şi cu guvernul interimar şi nu a aprobat o arhitectură de miniştri susţinuţi de GNA.

Pe de o parte, GNA se străduieşte să obţină autoritatea şi controlul asupra teritoriului şi a instituţiilor libiene din vestul ţării, pe de altă parte, forţele armatei libiene (*Libyan National Army*- LNA), sub comanda generalului Khalifa Hiftar şi aliate cu guvernul interimar, continuă să-şi extindă controlul asupra teritoriilor din est şi sud. Pe lângă aceste forţe politice care îşi dispută puterea, în Libia, mai persistă şi ameninţarea teroristă a luptătorilor afiliaţi statului islamic care sunt încă prezenţi în zonele de la sud de Sirte şi Bani Walid.

Guvernarea libiană funcţiona pe baza Acordului politic libian semnat sub mandat ONU, la Skhirat în Maroc în 2015, şi constituit „atât pentru a aborda suferinţa imediată a poporului

libian, cât şi pentru a construi un stat civil democratic prin consens naţional"[23]. Punerea în aplicare a înţelegerii politice mediate de ONU care a instituit Consiliul Preşedinţiei şi guvernul interimar bazat la Tripoli a fost umbrită de pretenţiile de nelegitimitate ale forţelor politice rivale. Confruntările ce au urmat dintre miliţii şi forţele loiale guvernelor menţionate mai sus au decimat economia şi serviciile publice, inclusiv sistemul de sănătate publică, precum şi aplicarea legii şi sistemul judiciar, şi au determinat deplasarea internă a peste 200.000 de persoane şi înregistrarea a 44.000 de azilanţi şi refugiaţi[24].

În această conjunctură geopolitică, acordul politic cu Libia (APL) susţinut de ONU a expirat în decembrie 2017, iar comandantul armatei naţionale a Libiei, Khalifa Haftar, declara că „începând cu data de 17 decembrie, nu va mai recunoaşte nicio decizie emisă de organele politice stabilite prin APL"[25]. Această declaraţie denotă ambiţia evidentă a lui Haftar de a guverna Libia pe cont propriu.

Evident, reacţia comunităţii internaţionale a fost una de îngrijorare, iar a statelor regionale şi a populaţiei divizate a statului libian de alertare şi tensiune. Astfel, la nivelul ONU trimisul special pentru Libia, GhassanSalame, răspundea făcând apel la toate partidele libiene să „se abţină de la orice acţiune care ar putea submina procesul politic"[26]. De asemenea, miniştrii de externe a trei state vecine (Egipt, Tunisia şi Algeria) s-au întrunit în aceeaşi zi în Tunis pentru a dezbate „ultimele evoluţii din Libia şi perspectivele de soluţionare politică a crizei libiene"[27]. În plan intern, tensiunile s-au accentuat în Tripoli şi în jurul oraşului Sirte între miliţiile aliniate la GNA şi cele care îl sprijină pe Haftar; Grupul armat Nawasi afiliat al GNA din Tripoli a respins observaţiile lui Haftar.

La momentul de faţă, la sfârşitul lunii ianuarie 2018, ONU prin Biroul său pentru Libia urmăreşte implementarea planului de acţiune stabilit la sfârşitul lunii septembrie 2017 prin angajarea partidele libiene în agrearea şi organizarea de alegeri parlamentare şi prezidenţiale în ultimul trimestru al anului 2018[28]. În ce priveşte viitorul proces politic, principalul organism religios al Libiei, CasaFatwa (FH), a cerut poporului libian să se înregistreze pentru viitoarele alegeri pentru a pune capăt crizei statale. Candidaţii la preşedinţie sunt:

---

[23] ***, *Libyan political agreement*, 17 December 2015, p. 2, URL: https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/Libyan%20Political%20Agreement%20-%20ENG%20.pdf, accesat la 12.01.2018.
[24] Barbara Molinario, *Evacuation from Libya gives refugees new hope*, UNHCR, UN Refugee Agency, 18 December 2017, URL: http://www.unhcr.org/afr/news/latest/2017/12/5a3802b04/evacuation-libya-gives-refugees-new-hope.html, accesat la 20.12.2017.
[25] ***, „Haftar announces end of Libyan Political Agreement", Middle East Monitor, 18 decembrie 2017 (material publicat şi în *Africa, International Organisations, Libya, News, UN*), URL: https://www.middleeastmonitor.com/20171218-haftar-announces-end-of-libyan-political-agreement, accesat la 22.12.2017.
[26] *Idem*.
[27] ***, „Egypt, Tunisia, Algeria FMs meet on Libyan crisis", Egypt Today, 17 decembrie 2017, URL: https://www.egypttoday.com/Article/1/37255/Egypt-Tunisia-Algeria-FMs-meet-on-Libyan-crisis, accesat la 23.01.2018.
[28] ***, „Libya elections to be held in last 2018 quarter, Libyan and Italian foreign ministers said", Alnaaba TV, 30 ianuarie 2018, URL: https://alnabaa.tv/en/news/view/17294, accesat la 30.01.2018.

- *Saif Gaddafi*, fiul fostului dictator, care nu este susţinut de vreo armată, dar are o parte din sprijinul popular intern. Eliberat în iunie 2017 după ce a fost asociat cu dictatura şi crimele tatălui său, fiind acuzat atât de Tribunalul Libian, cât şi de Curtea Penală Internaţională pentru crime de război;

- *Ali Zeidan*, fostul prim-ministru libian, în funcţie între 2012 şi 2014, suspectat de o fraudă în valoare de 71 mld. dolari, într-un singur an[29], potrivit mass-media locale;

- *Khalifa Haftar* care se bucură de sprijin popular intern, în regiunile controlate de Forţele Armate Libiene, dar şi din plan extern din partea Rusiei, Egiptului şi Emiratelor Arabe Unite, şi chiar al Franţei. Acesta şi-a exprimat intenţia de a prelua puterea prin forţă militară (evident prin instaurarea unei dictaturi militare) dacă alegerile se demonstrează că nu aduc stabilitate în ţară.

În opinia mea, există doar o singură opţiune pentru realizarea stabilităţii pe termen mediu şi lung în Libia, alegerea lui Haftar în funcţia de preşedinte şi sprijinirea guvernului acestuia de către comunitatea internaţională, chiar cu riscul de a întări prin această acţiune poziţia Rusiei în regiune, despre care se vehiculează că ar dori să construiască un port rusesc la Tobruk[30]. Ceilalţi candidaţi nu au suficient sprijin popular pentru a câştiga majoritatea voturilor la alegerile ce urmează, sau, în cazul lui Saif Gaddafi, nici o armată care să îl susţină şi să inspire legitimitate acţiunilor sale. Totuşi, în cazul în care unul dintre contracandidaţii lui Haftar ar avea totuşi câştig de cauză, Haftar va reacţiona militar ceea ce va duce iar Libia într-o criză militară şi umanitară de amploare.

---

[29] Abdulkader Assad, „Libya's 2018 elections: A dictator's son vs. who?”, The Libya Observer, 27 decembrie 2017, URL: https://www.libyaobserver.ly/opinions/libyas-2018-elections-dictators-son-vs-who, accesat la 30.01.2018.
[30] Abdulkader Assad, „Russia's plans for military base in east Libya: Truth or fabrication”, The Libya Observer, 14 ianuarie 2018, URL: https://www.libyaobserver.ly/news/russias-plans-military-base-east-libya-truth-or-fabrication, accesat la 30.01.2018.

# CAPITOLUL 3: FEDERAŢIA RUSĂ
## Implicaţii geopolitice asupra mediului global de securitate

***drd. Cătălina TODOR***

Înaintea reuniunii anuale de la Davos, Forumul Economic Mondial (WEF), realiza un sondaj la care participau respondenţi din rândul leadership-ul mediului de afaceri şi cel academic. Rezultatele evidenţiau temerea comunităţii internaţionale în privinţa confruntării dintre marile puteri: 93% dintre respondenţi apreciau că în 2018 este posibilă înrăutăţirea confruntărilor/fricţiunilor politice sau economice dintre marile puteri, 79% considerau anul 2018 ca unul cu risc crescut faţă de 2017 de ocurenţă a unor conflicte militare, 78% întrevedeau o creştere a riscului ca marile puteri să se implice în conflicte regionale, iar 67% credeau într-o intensificare a lipsei de încredere în alianţele de securitate colectivă.[31] Percepţia asupra intensificării tensiunilor la nivel internaţional este în relaţie directă cu acţiunile şi reacţiile Federaţiei Ruse.

Lunile decembrie 2017 – ianuarie 2018 arată persistenţa şi, din anumite puncte de vedere, chiar intensificarea tensiunilor internaţionale, ca urmare a obiectivelor de securitate şi temerilor exprimate la nivel oficial de către actori precum SUA, NATO şi Federaţia Rusă, dar şi a acţiunilor lor care pot alimenta aceste temeri. De asemenea, se menţin divergenţele dintre Occident şi Rusia în ceea ce priveşte unele dintre cele mai importante puncte fierbinţi la nivel global, dar şi deschiderea şi afirmarea necesităţii dialogului şi cooperării dintre actori în anumite direcţii.

Prezenta analiza se bazează pe date selectate zilnic, cronologic, din surse deschise (agenţii de presă naţionale –Agerpres– şi internaţionale –Tass– şi site-uri oficiale ale NATO, ale Administraţiei Prezidenţiale a Federaţiei Ruse).

### 1. Evoluţii în plan intern

În perioada decembrie 2017- ianuarie 2018, ne atrag atenţia acele evenimente legate de alegerile prezidenţiale 2018 şi cele legate de dezvoltările militare ale Federaţiei Ruse.

- *Alegerile prezidenţiale:*
  - *Data alegerilor*. Camera Superioară a Parlamentului rus stabilea ca alegerile să se desfăşare pe 18 martie 2018, dată cu semnificaţie având în vedere faptul că în acea zi se vor fi împlinit patru ani de la anexarea Peninsulei Crimeea.

[31] Aengus Collins et all, *Global Risks Report 2018*, Forumului Economic Mondial, URL: http://reports.weforum.org/global-risks-2018/global-risks-2018-fractures-fears-and-failures/, accesat la 30.01.2018.

▪ *Candidații.* La începutul lunii decembrie V. Putin își anunță candidatura, ca independent, dosar înaintat către Comisia Electorală Centrală la sfârșitul lunii. Ca reacție, Aleksei Navalnîi amenința cu organizarea unui protest la nivel național în vederea boicotării alegerilor. În urma protestelor (neautorizate) de la sfârșitul lunii ianuarie, Navalnîi este reținut din nou de către poliție și eliberat la scurt timp. De asemenea, în aceeași zi, sediul de campanie din Moscova al lui Navalnîi este percheziționat și unii membrii ai echipei sale și susținători arestați. În ceea ce privește posibila candidatură a acestuia, ca principal opozant al lui V. Putin, deși Navalnîi reușea să obțină, la sfârșitul lunii decembrie, sprijinul a 742 din alegătorii unui district al Moscovei - pentru candidatură pragul fiind de 500 alegători - Comisia Electorală Centrală a Rusiei respingea candidatura sa. Aceasta se întâmplă după ce în luna octombrie Comisia îl considera neeligibil din cauza unei condamnări cu suspendare (chiar dacă, tot în octombrie, Curtea Europeană a Drepturilor Omului aprecia ca „arbitrară" condamnarea sa pentru fraudă din 2014). Navalnîi înainta un apel pentru reconsiderarea eligibilității sale către Curtea Supremă a Rusiei. Acest apel este respins la sfârșitul lunii decembrie. Tot în această perioadă, Partidului Comunist rusesc anunța susținerea candidaturii lui Pavel Grudinin pentru alegerile din 2018.

▪ *Rezultate potențiale*. Un sondaj realizat de către Fundația de Opinie Publică din Moscova (pe un eșantion de 3000 persoane, în 207 localități, între 20-21 ianuarie) arăta că peste 67% din votanții ruși l-ar alege pe V. Putin, în timp ce Pavel Grudinin ( Partidul Comunist rus) și Vladimir Jirinovski (Partidul Liberal Democrat) ar urma să aibă doar câte 6% din voturi, iar restul candidaților 1% și sub. Același sondaj arăta o creștere a încrederii în V. Putin, față de luna precedentă, a 27% din cei chestionați și doar în cazul a 15% înregistrându-se o scădere a încrederii. Un alt sondaj, realizat de VTSIOM (centru de cercetare de stat), la jumătatea lui ianuarie, arăta că 67% dintre respondenți și-au declarat dorința de a participa la votare și 81,1% dintre ei preferința pentru V. Putin.[32]

▪ *Factori cu potențial în influențarea rezultatelor*. Și în această perioadă continuă acțiunile îndreptate împotriva factorilor de opoziție. Alături de înlăturarea lui Aleksei Navalnîi din cursa pentru alegerile prezidențiale, am putea considera că acțiuni precum blocarea unor web site-uri sunt îndreptate tot în direcția asigurării probabilității celui de-al patrulea mandat a lui V. Putin după 2018. Astfel, la jumătatea lunii decembrie, autoritățile ruse blocau site-urile ale unor organizații străine, considerându-le ca indezirabile, printre care se afla și Open Rusia, mișcare politică construită în vederea unei opoziți de forțe proeuropene la adresa lui V. Putin. Acest gen de acțiuni determină SUA (29.01), prin vocea lui Heather Nauert (Departamentul de Stat

[32] Sorin Calciu, „67% dintre ruși l-ar vota pe Putin în cursa prezidențială (sondaj)", *Agerpres*, 26.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/26/67-dintre-rusi-l-ar-vota-pe-putin-in-cursa-prezidentiala-sondaj--44339, accesat la 27.01.2018.

american), să aprecieze că sunt „bulversate de eforturile autorităţilor ruse de a reprima opoziţia politică”[33]. Pe de altă parte, Rusia anunţa lipsa de intenţie în a invita observatori ai Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), de vreme ce Rusia nu mai participă de trei ani la activitatea APCE (15.01). În plus, probabil şi ca reacţie la amplificarea subiectelor pe marginea ingerinţei sale în alegerile SUA şi nu numai, Rusia la rândul ei atrage atenţia asupra posibilelor încercări de implicare în procesele electorale ruse ale actorilor internaţionali. S-a anunţat că orice tentative de acest gen „vor fi curmate sever”[34] şi dacă este nevoie vor fi utilizate şi represalii adecvate.

➢ *Dezvoltări militare.* Continuă acele acţiuni ce arată dorinţa Federaţie Ruse de consolidare militară. Astfel, la sfârşitul lunii ianuarie 2018, a fost organizat un zbor demonstrativ, la uzina din Kazan, pentru bombardierul strategic supersonic T-160 „Piotr Deinekin”, la care a participat V. Putin. Preşedintele rus aprecia că acest avion este foarte important pentru dezvoltarea înaltei tehnologii şi pentru „consolidarea capacităţii de apărare a ţării, întrucât acesta va fi unul dintre elementele aeriene ale triadei noastre nucleare”[35].

Având în vedere linia acestor dezvoltări interne, ne putem aştepta ca după martie 2018 să asistăm la continuarea direcţiei dată de V. Putin Rusiei, în special privind eforturile pentru revirimentul geopolitic al Federaţiei, ce includ consolidarea militară.

## 2. Evoluţii internaţionale

### *2.1 Zona Euroatlantică*

Din perspectiva relaţiilor dintre Rusia şi actorii occidentali trebuie precizat faptul că acestea continuă să se deterioreze. Unele state europene şi SUA acuză Federaţia Rusă de acţiuni care amplifică această stare, iar printre subiectele foarte des vehiculate, în perioada analizată, se numără atacurile informatice, ştirile false, propaganda. La rândul ei, Rusia, prin vocea lui Serghei Lavrov, acuza Occidentul de o rusofobie fără precedent.[36]

➢ *Rusia-SUA.* La mijlocul lunii ianuarie, S. Lavrov acuza Statele Unite de refuzul realităţii unei lumi multipolare, acestea dorind soluţionare problematicilor doar prin prisma scenariului

---

[33] Marius Hosu, „Statele Unite îşi exprimă îngrijorarea privind reprimarea opoziţiei din Rusia”, *Agerpres*, 29.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/29/statele-unite-isi-exprima-ingrijorarea-privind-reprimarea-opozitiei-din-rusia--45784, accesat la 30.01.2018.

[34] Lilia Traci, „Rusia va curma orice încercare de interferenţă a altor state în campania electorală prezidenţială (Maria Zaharova)”, *Agerpres*, 25.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/25/rusia-va-curma-orice-incercare-de-interferenta-a-altor-state-in-campania-electorala-prezidentiala-maria-zaharova--43478, accesat la 26.01.2018.

[35] Lilia Traci, „Vladimir Putin: Noul bombardier strategic Tu-160 "Piotr Deinekin" va consolida triada nucleară a Federaţiei Ruse”, *Agerpres*, 25.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/25/vladimir-putin-noul-bombardier-strategic-tu-160-piotr-deinekin-va-consolida-triada-nucleara-a-federatiei-ruse--43176, accesat la 26.01.2018.

[36] Alic Mîrza, „Serghei Lavrov denunţă o „rusofobie” occidentală mai puternică decât în timpul Războiului Rece”, *Agerpres*, 22.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/22/serghei-lavrov-denunta-o-rusofobie-occidentala-mai-puternica-decat-in-timpul-razboiului-rece--40821, accesat la 22.01.2018.

propriu.[37] În relaţia dintre cele două puteri, în perioada decembrie 2017-ianuarie 2018 continuă acelaşi gen de subiectele sensibile ce contribuie la deteriorarea relaţiei dintre SUA şi Rusia:

- *Anchetarea ingerinţei Rusiei în alegerile preşedinţiale din Statele Unite*. Declaraţiile sunt multiple în toată această perioadă, ca şi în lunile precedentele de altfel, iar M. Flynn este acuzat în acest caz încă la începutul lui decembrie. Subiectul implicării Rusiei în procesul electoral din Statele Unite, din perspectiva lui Jon Huntsman (noului ambasador al SUA în Rusia) este considerat a fi unul dintre cauzele „răcirii relaţiilor" dintre cele două state. Iar V. Putin reafirmă faptul că această ingerinţă este doar o invenţie a opoziţiei lui D. Trump pentru a-l discredita.

- *Problematica sancţiunilor.* Sunt aşteptate (cel mai probabil în luna februarie) o serie de noi sancţiuni ale SUA către Federaţia Rusă, ca o consecinţă a suspiciunii de ingerinţă în alegerile prezidenţiale. La sfârşitul perioadei analizate, Steven Mnuchin, secretarul Trezoreriei SUA confirmă faptul că noi sancţiuni la adresa Rusiei urmează să fie adoptate. Rusia, la rândul ei, socotea sancţiunile ca pe o posibilă încercare a Washingtonului de influenţare a alegerilor prezidenţiale ruseşti din primăvara lui 2018. Tot la acest capitol, la sfârşitul lui ianuarie, SUA publica o listă cu 210 persoane influente ruse (oficiali şi oameni de afaceri din cercul apropiaţilor lui V. Putin) susceptibile de sancţiuni. Printre aceştia se aflǎ: 22 de miniştrii ai Rusiei (inclusiv Dmitri Medvedev, Serghei Lavrov), o serie de persoane cu funcţii înalte din cadrul serviciilor secrete ruseşti, 40 de membrii din administraţia prezidenţială a Federaţiei, persoane din conducerea unor companii publice gigant ruseşti (Rosnef: Igor Secin; Sberbank: Gherman Gref)[38]. La acest anunţ reacţiile Rusiei sunt dezaprobatoare şi de natură să arate adâncirea tensiunilor dintre cele două ţări. Dmitri Medvedev declara că valoarea acestei liste este nulă, însă implementarea legii este discriminatoare faţă de Federaţia Rusă[39]. Vladimir Djabarov (vicepreşedinte al Comisiei pentru afaceri internaţionale din Consiliul Federaţiei) susţine că acest act al SUA de a include aproape întreaga conducere a Rusiei pe lista susceptibililor de sancţiuni reprezintă o fractură în relaţiile dintre cele două state şi o ingerinţă gravă în problematicile interne ale Federaţiei: „în mod oficial, ţările noastre au relaţii, dar includerea aproape a întregii conduceri a Rusiei pe lista celor pasibili de sancţiuni indică faptul că aceste relaţii se rup"[40].

[37] Lilia Traci, „Rusia: Serghei Lavrov atacă violent SUA în raportul de bilanţ asupra activităţii diplomaţiei ruse în 2017", *Agerpres*, 15.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/mondorama/2018/01/15/rusia-serghei-lavrov-ataca-violent-sua-in-raportul-de-bilant-asupra-activitatii-diplomatiei-ruse-in-2017--36484, accesat la 16.01.2018.
[38] Tudor Martalogu, „Medvedev: Lista personalităţilor ruse susceptibile a fi sancţionate de SUA are valoarea 'zero' ", *Agerpres*, 30.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/30/medvedev-lista-personalitatilor-ruse-susceptibile-a-fi-sanctionate-de-sua-are-valoarea-zero--46224, accesat la 31.01.2018.
[39] Tudor Martalogu, „Medvedev: Lista personalităţilor ruse susceptibile a fi sancţionate de SUA are valoarea 'zero'", *Agerpres*, 30.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/30/medvedev-lista-personalitatilor-ruse-susceptibile-a-fi-sanctionate-de-sua-are-valoarea-zero--46224, accesat la 30.01.2018.
[40] Lilia Traci, „Reacţii la Moscova după ce SUA au inclus aproape întreaga conducere a Rusiei pe lista oficialilor susceptibili de sancţiuni", *Agerpres*, 30.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/mondorama/2018/01/30/reactii-la-moscova-dupa-ce-sua-au-inclus-aproape-intreaga-conducere-a-rusiei-pe-lista-oficialilor-susceptibili-de-sanctiuni--45936, accesat la 31.01.2018.

Dmitri Peskov făcea apel la prudenţa în reacţii cu privire la aceste dezvoltări, cu toate că sesiza o posibilă deteriorare a capitalului de imagine a companiilor ruseşti şi a liderilor ruşi: „Nu de ieri trăim în condiţii de manifestări de agresivitate împotriva noastră, de aceea nu trebuie să cedăm emoţiilor, trebuie să înţelegem mai întâi totul şi apoi să ne formulăm poziţia”[41]. Preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, cataloga drept neamicală publicarea acestei liste: „Este, evident, un gest neamical; el complică relaţiile ruso-americane, aflate deja într-o stare dificilă, şi afectează relaţiile internaţionale în ansamblul lor”[42]. Preşedintele rus excludea măsuri de retorsiune din cauza impactului negativ pe care l-ar avea asupra relaţiilor Federaţiei Ruse cu Statele Unite. De asemenea V. Putin reafirma că îşi doreşte dezvoltarea unor relaţii stabile şi pe termen lung (30.01).

▪ *Tensiunile din domeniul restricţiilor mass-media.* După ce Rusia promulga la sfârşitul lunii noiembrie o lege prin care să încadreze anumite entităţi media ca „agenţi străini”, în perioada analizată tensiunile cresc şi pe acest palier. Astfel, încă de la începutul lui decembrie, Ministerul Justiţiei rus clasa ca „agenţi străini” o serie de entităţi media, printre care şi nouă americane (Ex.: Vocea Americii, Radio Europa Liberă/Radio Libertatea). La jumătatea lui ianuarie, Parlamentul rus aproba o lege prin care jurnaliştii să fie obligaţi să se înregistreze individual ca „agenţi străini”.

▪ *Noua strategie de securitate a SUA (decembrie 2017)*: Cu toate că D. Trump, declarativ, şi-a dorit să construiască o relaţie puternică cu preşedintele rus V. Putin, textul noii strategii de securitate a Statelor Unite punctează foarte clar gradul de deteriorare al relaţiilor dintre cele două state. În acest document, Rusia este încadrată în seria celor trei mari seturi de provocări (1. puterile revizioniste, 2. statele ticăloase - „the rogue states” -, 3. organizaţiile transnaţionale generatoare de ameninţări).[43] Acest document prezintă Federaţia ca putere revizionistă care, alături de China, aduce provocări la adresa „puterii, influenţei şi intereselor americane, încercând să erodeze securitatea şi prosperitatea americană”[44]. Prin intermediul acestui document Statele Unite aduc în atenţie modul în care privesc relaţia dintre dezvoltările Rusiei şi ameninţare, punându-se accent pe ambiţiile geopolitice ale Federaţiei:

- Rusia îşi reevaluează influenţa sa la nivel regional şi global[45], dorind să creioneze

---

[41] Lilia Traci, „SUA/sancţiuni: Kremlinul vrea mai întâi „să analizeze” lista întocmită de americani cu apropiaţi ai lui Putin”, *Agerpres*, 30.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/30/sua-sanctiuni-kremlinul-vrea-mai-intai-sa-analizeze-lista-intocmita-de-americani-cu-apropiati-ai-lui-putin--46022, accesat la 31.01.2018.

[42] Tudor Martalogu, „Vladimir Putin estimează că 'lista oligarhilor' ruşi, elaborată de SUA, este un 'gest neamical'”, *Agerpres*, 30.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/30/vladimir-putin-estimeaza-ca-lista-oligarhilor-rusi-elaborata-de-sua-este-un-gest-neamical--46169, accesat la 31.01.2018.

[43] ***, *National Security Strategy of the United States of America*, The White House, decembrie 2017, p. 25, URL: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf, accesat la 25.01.2018.

[44] ***, *National Security Strategy of the United States of America*, The White House, decembrie 2017, p. 2, URL: https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf, accesat la 25.01.2018.

[45] *Idem*, p. 27.

(aici încadrându-se şi China) o lume aflată „în antiteză cu valorile şi interesele Statelor Unite”[46]. Federaţia caută să îşi refacă statutul de mare putere şi să construiască sfere de influenţă în apropierea graniţelor sale[47], iar prin combinaţia dintre ambiţiile sale şi creşterea capabilităţilor militare creează instabilitate.[48] De asemenea, se precizează că dezvoltarea de către Rusia a sistemelor de armament avansat şi capabilităţi ce ar putea ameninţa infrastructura critică şi arhitectura de comandă şi control ale Americii.[49]

- În viziunea SUA, Rusia doreşte să îi slăbească influenţa mondială şi să o divizeze de aliaţii şi partenerii săi. Se precizează în document faptul că Federaţia „utilizează mijloace subversive pentru a slăbi credibilitatea angajamentului Statelor Unite faţă de Europa, subminând unitatea transatlantică, slăbind guvernele şi instituţiile europene. Cu invaziile din Georgia şi Ucraina, Rusia demonstrează voinţa de a încălca suveranitatea statelor din regiune.”[50] Toate acestea duc la crearea unei „frontiere instabile în Eurasia, unde riscul conflictului creşte din cauza erorilor de calcul ale Rusiei.”[51] Într-un mod foarte explicit în textul Strategiei identificăm dorinţa SUA de a contracara aceste evoluţii: „Statele Unite şi Europa vor lucra împreună pentru a contracara subversiunea şi agresiunea rusească”[52].

- Conform acestui document Rusia continuă politici eşuate, aflate în logica războiului rece, prin întărirea aliaţilor săi radicali cubanezi, susţinerea dictaturii în Venezuela şi încercarea de extindere a legăturilor militare şi vânzărilor de arme în regiune.[53]

- Rusia este suspectată de încercarea de a influenţa opinia publică globală şi de amestecul în politicile interne ale unor state, prin intermediul tacticilor subversive şi a capabilităţii cibernetice destabilizatoare (operaţii informaţionale, operaţiile de intelligence sub acoperire, cazul persoanelor fictive din mediul online, diverse tipuri de utilizatori ai mediilor de socializare virtuale etc.)[54].

Elbridge Colby (subsecretarul Apărării însărcinat cu strategia) susţinea că Strategia nu vizează confruntarea, ci recunoaşterea realităţii unei concurenţe militare între cele două puteri.[55] Acest document nu a rămas fără reacţii prompte din partea Kremlinului. V. Putin denunţa caracterul „agresiv” al acestei Strategii şi de asemenea readucea în atenţie problematica

[46] *Idem*, p. 25.
[47] *Ibidem*.
[48] *Idem*, pp. 25-26.
[49] *Idem*, p. 8.
[50] *Idem*, p. 47.
[51] *Idem*, p. 26.
[52] *Idem*, p. 48.
[53] *Idem*, p. 51.
[54] *Idem*, pp. 25-26, 35, 48.
[55] Vicenţiu Purcărea, „Şeful Pentagonului, despre noua strategie de apărare a SUA: Vom da prioritate pregătirii de luptă în conflicte majore”, *Agerpres*, 19.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/19/seful-pentagonului-despre-noua-strategie-de-aparare-a-sua-vom-da-prioritate-pregatirii-de-lupta-in-conflicte-majore--40360, accesat la 20.01.2018.

continuării dezvoltării infrastructurilor NATO şi SUA în Europa: „Această strategie de apărare are, fără îndoială, un caracter ofensiv, dacă e să vorbim în limbaj diplomatic. Însă, dacă trecem la termeni militari (putem spune că) ea are fără îndoială un caracter agresiv”[56]. Noua strategie de securitate a SUA reflectă foarte clar caracterul tensionat al relaţiilor dintre cele două state.

➢ *Relaţia NATO-Rusia.* Relaţia NATO-Rusia nu înregistreză îmbunătăţiri nici în perioada precedentă, problematică vizibilă şi prin intermediul Consiliului NATO-Rusia de la acea vreme. Perioada analizată de această dată, respectiv decembrie 2017- ianuarie 2018, ne evidenţiază acelaşi tip de dinamică a relaţiilor NATO-Rusia. La mijlocul lunii decembrie NATO atrăgea atenţia asupra identificării unui sistem de rachete rus, care ar putea să încalce tratatul din 1987. Mai mult, acţiunile Rusiei din această regiune, determină consolidarea cooperării dintre statele membre NATO, astfel se remarcă, pentru perioada analizată, implicarea Danemarcei: 1. dorinţa de a adera la Centrul de securitate cibernetică al NATO de la Tallinn, din care fac parte deja 17 state NATO, inclusiv SUA, plus Finlanda, Suedia, Austria, urmând să se asocieze şi Japonia; 2. înlocuirea unui contingent francez în Estonia cu o companie daneză; 3. considerarea programului 'NATO's Enhanced Forward Presence' la care participă militari danezi ca semnal pentru prevenirea agravării situaţiei. Pe de altă parte, în ceea ce priveşte acţiunile Rusiei din perioada analizată cu privire la NATO, trebuie menţionat faptul că aceasta rămâne fără reprezentant permanent, Aleksandr Gruşko fiind eliberat din funcţie. Încă din vara lui 2017 Rusia dădea semnale că ar putea „reduce nivelul reprezentării sale la NATO până la cel de însărcinat cu afaceri, sugerând că aceasta s-ar putea întâmpla după plecarea lui Gruşko”[57]. După eliberarea din funcţie a acestuia, Rusia nu a anunţat dacă vor trimite înlocuitor. Surse mass-media, cât şi lideri ai NATO şi ai Rusiei apreciază că relaţia dintre cele două se află în cea mai gravă criză de la sfârşitul Războiului Rece.

➢ *Uniunea Europeană.* În legătură cu statele UE în perioada analizată ne atrag atenţia acele acţiuni ale Federaţiei Ruse care vizează informaţia, mai ales spaţiul cibernetic şi subiectul ştirilor false. Astfel, Marea Britanie, prin vocea lui Ciaran Martin, şef al Centrului Naţional Britanic pentru Securitate Cibernetică (NCSC), îndemna guvernul londonez la evitarea programelor antivirus ruseşti, avertizând că Federaţia Rusă este „un agent foarte dotat în domeniul ameninţărilor cibernetice, care foloseşte cibernetica drept instrument de stat” … „Aceasta include operaţiuni de spionaj, amestec şi influenţă”[58]. Mai mult, tot legat de Marea Britanie, la sfârşitul lunii decembrie,

---

[56] Adriana Matcovschi, „Vladimir Putin denunţă caracterul "agresiv" al strategiei americane de apărare”, Agerpres, 22.12.2017, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2017/12/22/vladimir-putin-denunta-caracterul-agresiv-al-strategiei-americane-de-aparare--27121, accesat la 23.12.2017.

[57] Lilia Traci, „Rusia a rămas fără reprezentant permanent la NATO”, *Agerpres*, 22.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/22/rusia-a-ramas-fara-reprezentant-permanent-la-nato--41346, accesat la 23.01.2018.

[58] Gabriela Ionescu, „Şeful securităţii cibernetice britanice sfătuieşte guvernul să evite programele antivirus ruse”, *Agerpres*, 02.12.2017, URL: https://www.agerpres.ro/mondorama/2017/12/02/seful-securitatii-cibernetice-britanice-sfatuieste-guvernul-sa-evite-programele-antivirus-ruse--14944, accesat la 02.12.2017.

Ministerul Apărării trimitea o navă pentru escortarea uni vas rusesc din proximitatea apelor sale teritoriale, remarcându-se o intensificare a activităţilor navale ruse în perioada Sărbătorilor. Aceasta aduce în atenţie un nou tip de ameninţare din partea Rusiei. Stuart Peach (şeful Statului Major al Apărării Marii Britanii), aprecia că în cazul în care cablurile submarine de internet ar fi tăiate aceasta ar avea efecte economice imediate şi grave. În ceea ce priveşte ştirile false („fake news"), Franţa anunţă, la începutul lunii ianuarie, o lege îndreptată împotriva acestui fenomen, ca urmare a preocupării generate la nivelul întregii uniunii europene de subiectul ingerinţei Rusiei în procesul electoral american şi temerilor de implicare în alte state europene. Această lege ar obliga la mai multă transparenţă pe platformele online, mai ales privind conţinuturile sponsorizate. Şi Germania are o lege în acest sens, ce prevede amenzi considerabile pentru neretragerea ştirilor false de pe reţelele de socializare. De asemenea, şi Italia anunţă câteva măsuri având în vedere şi perspectiva viitoarelor alegeri parlamentare: lansarea unui site unde cetăţenii pot semnala ştirile false. Problematica dezinformării, ca întreagă campanie pro-Kremlin desfăşurată de Rusia în statele UE, este subliniată la nivelul Comisiei Europene. Astfel, Julian King (comisar european pentru securitate), aprecia la jumătatea lui ianuarie, că unitatea de luptă contra dezinformării UE în estul european are peste 3 500 de exemple ale dezinformării repetate în mai multe limbi străine şi cu ocazii diferite[59]. Tot din perspectiva dezvoltărilor din spaţiul european, pe lângă acţiunile din spaţiul cibernetic, ne atrage atenţia o iniţiativă a Suediei, din care se poate observa deteriorarea climatului de securitate european cauzată de acţiunile Rusiei. Astfel, Suedia pregăteşte editarea unei broşuri despre pregătirea în cazul unui război cu Rusia (ex: asigurarea apei, hranei şi încălzirii), informând publicul despre „apărarea totală"[60]. Aceasta urmează a fi trimisă către aproximativ 5 milioane de adrese. Trebuie menţionate câteva elemente de context pentru cazul Suediei: temerea cu privire ameninţarea rusească a făcut ca acest stat neutru să înceapă dezbateri publice în vederea posibilităţii de aderare la NATO, de asemenea în 2017 Suedia a organizat „cel mai amplu exerciţiu militar din ultimii 23 de ani, cu manevre de război implicând 19.000 de trupe suedeze si aliate din Finlanda, Danemarca, Estonia, Letonia, Lituania, Franţa, Norvegia şi SUA"[61] şi tot anul trecut Suedia vota pentru reintroducerea conscripţiei.

- ***Balcani***. Rusia se arată vizibil preocupată de influenţa NATO în această regiune. La începutul lunii decembrie, Andrei Kelin (Directorul Departamentului pentru cooperare europeană al Ministerului de Externe rus), susţinea că SUA exercită presiuni politice pentru

---

[59] Mihaela Moise, „Comisia Europeană acuză Rusia că 'orchestrează' o campanie de dezinformare în ţările UE", *Agerpres*, 17.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/17/comisia-europeana-acuza-rusia-ca-orchestreaza-o-campanie-de-dezinformare-in-tarile-ue--38749, accesat la 18.01.2018.
[60] ***, „Suedia trimite la 5 milioane de adrese brosuri informative despre modalitatile de pregatire pentru razboi cu Rusia", *HotNews*, 18.01.2018, URL: https://www.hotnews.ro/stiri-international-22232669-suedia-trimite-5-milioane-adrese-brosuri-informative-despre-modalitatile-pregatire-pentru-razboi-rusia.htm, accesat la 29.01.2018.
[61] *Ibidem.*

atragerea către NATO a ţărilor din Balcani. Obiectivul intuit de Rusia fiind ca SUA „să stăpânească complet Balcanii de Vest şi, după Muntenegru, să atragă şi alte ţări pe orbita sa”[62]. A. Kelin aprecia că perspectiva lărgirii NATO, mai ales în contextul unor relaţii deteriorate, poate complica securitatea europeană. Acesta menţionează, din nou, poziţia Rusiei cu privire la dezvoltările antirachetă ale NATO în regiune şi rolul lor negativ pentru securitatea europeană: *„factor distructiv major care subminează stabilitatea în Europa”* [63]. În acest context, este posibil ca anunţurile făcute de Johannes Hahn, comisarul european pentru extinderea UE, să fie percepute de către Rusia tot ca potenţiale ameninţări la adresa sferei sale de influenţă: se anunţă anul 2025 ca an al posibilei aderări la UE a Serbiei şi Muntenegru.

- <u>*Europa de Est –zona tampon a Rusie. Republica Moldova, Ucraina, Crimeea*:</u>

▪ *Republica Moldova.* În perioada analizată, se remarcă o intensificare a exerciţiilor militare în proximitatea Republicii Moldova. Astfel, Rusia, prin Grupul Operativ de Trupe Ruse din Transnistria (GOTR), desfăşura pe data de 16.01 un exerciţiu privind rachetele antitanc cu dirijare semiautomată. Ca element de context, este importantă remarca expertului moldovean pe probleme de securitate Roşian Vasiloi, care lega acest exerciţiu de faptul că Republica Moldova nu deţine tancuri.[64] Pe de altă parte Chişinăul, prin vocea preşedintelui Parlamentului său Andrian Candu, afirma intenţia sa de a angaja specialişti internaţionali juridici pentru a estima pagubele pe care prezenţa, din ultimi 25 de ani, Rusiei în Transnistria. Candu sublinia că prezenţa militară din stânga Nistrului a Federaţiei Ruse încalcă dreptul internaţional. De asemenea, acesta susţinea că în Republica Moldova se poate observa intensificarea activităţilor serviciilor secrete ruseşti şi a unor ONG-uri ruseşti.

▪ *Ucraina.* Parlamentul ucrainean a votat pe data de 18.01.2018 o lege prin care conflictul ce afectează estul ţării, din 2014, să fie catalogat drept „ocupaţie temporară rusă”. Reacţiile ruseşti au apărut imediat prin proteste în Moscova şi prin poziţia oficială a Rusei. Astfel, Ministerul Afacerilor Externe al Federaţiei acuza Ucraina că stârneşte o escaladare periculoasă ce poate avea consecinţe la nivel păcii şi securităţii. De asemenea, se aduce în atenţie faptul că această prin această lege „Kievul îngroapă astfel acordurile de la Minsk şi toate mecanismele disponibile pentru căutarea de soluţii reciproc acceptabile în vederea soluţionării crizei”[65].

---

[62] Lilia Traci, „MAE rus acuză SUA că exercită presiuni asupra ţărilor balcanice pentru a le " atrage " în NATO”, *Agerpres*, 04.12.2017, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2017/12/04/mae-rus-acuza-sua-ca-exercita-presiuni-asupra-tarilor-balcanice-pentru-a-le-atrage-in-nato--15432, accesat la 05.12.2017.
[63] *Idem.*
[64] Lilia Traci, „Republica Moldova: Trupele ruse exersează distrugerea de tancuri la aplicaţii în Transnistria”, *Agerpres*, 16.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/16/republica-moldova-trupele-ruse-exerseaza-distrugerea-de-tancuri-la-aplicatii-in-transnistria--37458, accesat la 17.01.2018.
[65] Violeta Gheorghe, „Ucraina a adoptat o lege ce consideră 'ocupaţie rusă' războiul din est; Rusia o acuză că pregăteşte un război”, *Agerprs*, 18.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/18/ucraina-a-adoptat-o-lege-ce-considera-ocupatie-rusa-razboiul-din-est-rusia-o-acuza-ca-pregateste-un-razboi--39584, accesat la 18.01.2018.

▪ *Crimeea.* Militarizarea Peninsulei Crimeea continuă şi în perioada analizată. Din acest punct de vedere putem menţiona că Rusia desfăşoară, la începutul lui ianuarie, a doua unitate de sisteme antiaeriene S-400 Triumf, la Sevastopol, pentru a controla spaţiul aerian de la graniţa cu Ucraina. De menţionat este faptul că sistemele antiaeriene S-400 instalate în Crimeea „formează un cerc strâns antiaerian în jurul peninsulei, fără 'zone moarte"”[66].

### *2.2 America Latină*

➢ Venezuela. Rusia şi Venezuela îşi întăresc cooperarea, semnând, la mijlocul lui decembrie, o serie de acorduri privind petrolul şi gazele naturale.

### *2.3 Asia*

➢ Coreea de Nord. Rusia, prin vocea Ministrului de externe S. Lavrov, condamna (02.12) ultimele teste desfăşurate de către Phenian la sfârşitul lui noiembrie, în urma cărora, prin reuşita lansării rachetei Hawasong-15, Kim Jong-Un declara îndeplinit obiectivul de realiza o forţă nucleară de stat.[67] Pe de altă parte condamna şi provocările americane direcţionate către Coreea de Nord. Diferenţele de abordare a cazului Coreei de Nord dintre SUA şi Rusia persistă, iar situaţia din această regiune a făcut subiectul unei convorbiri telefonice D. Trump - V. Putin, în urma căreia îşi exprimau dorinţa de a colabora pentru soluţionarea acestei situaţii. Chiar dacă Rusia nu se arată dispusă să adopte sancţiuni suplimentare Coreei de Nord, considerând că acestea ar strangula economic ţara, împărtăşeşte totuşi cu SUA faptul că programului de rachete nucleare nord-corean este neconform condiţiilor Consiliului de Securitate al ONU. O discuţie telefonică, pe această temă, are loc la sfârşitul lunii între Serghei Lavrov şi Rex Tillerson. Aceştia convin asupra necesităţii unei etape de negociere pe tema Coreei de Nord. Luna ianuarie aduce din nou afirmarea, de către Rusia, că singura cale de rezolvare a acestei situaţii tensionate este dialogul. Pe de altă parte, Federaţia se distanţează ferm de modul de abordare al Statelor Unite, nerecunoscând sancţiunile SUA legate de expulzarea cetăţenilor nord coreeni. Igor Morgulov, ministrul de externe adjunct, afirma: „Noi vom aplica doar sancţiunile care sunt adoptate de Consiliul de Securitate al ONU. Noi nu recunoaştem sancţiunile unilaterale americane. Şi nu avem obligaţii internaţionale să le punem în aplicare”[68].

---

[66] Lilia Traci, „Rusia desfăşoară o nouă unitate de sisteme antiaeriene S-400 în Crimeea”, *Agerpres*, 10.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/mondorama/2018/01/10/rusia-desfasoara-o-noua-unitate-de-sisteme-antiaeriene-s-400-in-crimeea--33681, accesat la 11.01.2018.

[67] Vicenţiu Purcărea, „Coreea de Nord a sărbătorit cu fast ultima sa lansare de rachetă balistică intercontinentală”, *Agerpres*, 02.12.2017, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2017/12/02/coreea-de-nord-a-sarbatorit-cu-fast-ultima-sa-lansare-de-racheta-balistica-intercontinentala--15024, accesat la 02.12.2017.

[68] Lilia Traci, „Rusia nu va expulza nord-coreeni de pe teritoriul său, aşa cum cer SUA (MAE rus)”, *Agerpres*, 26.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/26/rusia-nu-va-expulza-nord-coreeni-de-pe-teritoriul-sau-asa-cum-cer-sua-mae-rus--44353, accesat la 27.01.2018.

➢ *Rusia - Japonia*. În luna decembrie Japonia anunţa dorinţa de a-şi extinde sistemul antirachetă, prin instalarea sistemul Aegis Ashore, ca urmare a provocărilor la adresa securităţii sale reprezentate de acţiunile Coreei de Nord. Acest anunţ a atras foarte rapid reacţii din partea Rusiei, Maria Zaharova (purtătoare de cuvânt a Ministerului de Externe rus), apreciind că această decizie va avea implicaţii asupra relaţiei dintre Japonia şi Rusia. Mai mult, o cataloga drept încălcare de către SUA a unui tratat privitor la controlul armelor.

### 2.4 Orientul Mijlociu şi Africa

➢ *Rusia–Turcia.* Aceste state reafirmă, în urma unei discuţii telefonice dintre cei doi şefi de stat (22.12), un punct comun pe agenda lor internaţională, respectiv dorinţa de a coopera în favoarea existenţei unui stat palestinian. Acest anunţ vine la o zi după ce 128 de state din cele 193 membre ONU condamnau prin vot, în cadrul unei rezoluţii, decizia SUA de desemnare a Ierusalimului capitală a Israelului. Mai mult, cooperarea dintre cele două state, aşa cum anunţau şi perioadele anterior analizate, s-a întărit, spre îngrijorarea NATO, în domeniul militar. La sfârşitul lunii decembrie, Ankara şi Moscova semnau un acord, în valoare de 2,5 mld $, pentru sisteme ruseşti de rachetă sol-aer S-400, livrările fiind preconizate a începe în 2020. Astfel, Turcia devine primul membru NATO ce face acest gen de achiziţie (29.12).

➢ *Siria.* În conformitate cu cele anunţate încă din luna noiembrie, începând cu luna decembrie se declară, de către Ministerul Apărării Federaţiei, încheierea misiunii armatei ruseşti în Siria. Momentul ales pentru declararea publică a retragerii din Siria (V. Putin, Hmeimim, 11.12), poate avea şi o semnificaţie strategică, de vreme ce la începutul lui 2018 se vor desfăşura alegerile prezidenţiale din Rusia, anunţul contribuind la lista de reuşite internaţionale ale Federaţiei Ruse în mandatul Putin. Astfel, retragerea parţială începea pe data de 12.12, finalizându-se la scurt timp, Ministrului Apărării S. Şoigu declarând ordinul de retragere împlinit. Retragerea a constat în unităţi de forţe aeriene, medici militari, un batalion al politiei militare, 36 avioane şi patru elicoptere[69]. Către sfârşitul lunii decembrie, Rusia şi Iranul propuneau organizarea unui congres de dialog naţional pentru luna ianuarie. Acesta iniţiativă a fost însă respinsă de către 40 de grupări insurgenţe siriene, fiind considerată ca o tentativă a Rusiei de ocolire a procesului de pace de la Geneva, sub egida ONU. Tot în această perioadă, după retragere, Rusia începe stabilirea prezenţei militare permanente în Siria, printr-un acord pe 49 ani, ce are în vedere baza navală de la Tartous (singura pentru Rusia la Mediterană, bază tehnică şi de aprovizionare pentru aceasta în perioada războiului rece; momentan aici sunt amplasate baterii antiaeriene S-400) şi baza aeriană de la Hmeimim (de unde au fost lansate numeroase atacuri în

[69] Adriana Matcovschi, „Rusia a finalizat retragerea parţială a trupelor sale din Siria (ministrul rus al apărării)", *Agerpres*, 22.12.2017, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2017/12/22/rusia-a-finalizat-retragerea-partiala-a-trupelor-sale-din-siria-ministrul-rus-al-apararii--27209, accesat la 22.12.2017.

sprijinul lui Bashar al-Assad). Dmitri Peskov, aprecia că acel contingent rămas şi infrastructura militară de la aceste baze „sunt complet capabile să lupte împotriva acestor atacuri teroriste ocazionale”[70]. La sfârşitul lunii ianuarie are loc Congresul dialogului naţional sirian, la Soci, în cadrul căruia V. Putin afirma că doar poporul sirian are dreptul de a-ţi determina propriul viitor[71], iar pe de altă parte, aşa cum reiese din comunicatul final al Congresului, se stabilesc 12 principii de soluţionare a crizei siriene, în concordanţă cu cele agreate ONU de la Geneva. S. Lavrov declara că ele nu sunt revoluţionare, ci sunt o serie de norme cheie de drept internaţional (respectarea suveranităţii, a integrităţii teritoriale şi independenţei Siriei, asigurarea drepturilor grupurilor etnice şi confesionale, asigurarea că progresul politic va continua şi va permite sirienilor să îşi determine propriul destin, fără interferenţe din exterior)[72]. Cazul Siriei demonstrează foarte clar dorinţa Rusiei de a participa la multipolaritatea internaţională, de a juca un rol esenţial la masa negocierilor în cele mai importante probleme regionale şi globale, tradusă pe scurt în dorinţa Federaţiei de reviriment geopolitic.

➢ *<u>Rusia – Iran.</u>* În ceea ce priveşte Iranul şi relaţia cu Rusia, două problematici ne atrag atenţia în perioada analizată: protestele soldate cu violenţe şi pierderi de vieţi umane şi acordul în domeniul nuclear - JCPOA (The Joint Comprehensive Plan of Action). Asupra ambelor chestiuni se remarcă poziţiile divergente ale Federaţiei Ruse şi ale Statelor Unite. În cazul protestelor, D. Trump afirma că Statele Unite vor sprijini poporul iranian care încearcă răsturnarea guvernului corupt[73]. De cealaltă parte este Rusia în repetate rânduri critica această poziţie a SUA şi o cataloga drept amestec în afacerile interne ale Iranului, dar şi drept o subminare a acordului nuclear din 2015. Statele Unite solicita la începutul lunii ianuarie o reuniune extraordinară a Consiliului de Securitate ONU pentru situaţia din Iran, iar la această propunere Rusia se opunea, considerând că „interferează cu suveranitatea acestei ţări”[74], neexcluzând posibilitatea de a bloca dezbaterea printr-un vot de procedură.[75] Referitor la cea de-a doua problematică, a acordului nuclear, SUA prelungea la jumătatea lui ianuarie suspendarea sancţiunilor legate de programul

---

[70] Mihaela Moise, „Kremlinul afirmă că dispune de suficiente trupe în Siria pentru a face faţă atacurilor împotriva bazelor sale”, *Agerpres*, 09.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/09/kremlinul-afirma-ca-dispune-de-suficiente-trupe-in-siria-pentru-a-face-fata-atacurilor-impotriva-bazelor-sale--33049, accesat la 10.01.2018.
[71] ***, „Only Syrian People May Define Country's Future - Putin at Sochi Congress, *Sputnik*, 30.01.2018, https://sputniknews.com/middleeast/201801301061185722-syria-define-future-putin, accesat la 31.01.2018.
[72] ***, „Sochi Congress Agrees to Set Up Syrian Constitutional Commission - De Mistura”, *Sputnik,* 30.01.2018, URL: https://sputniknews.com/middleeast/201801301061203228-sochi-congress-constitutional-commission, accesat la 31.01.2018.
[73] Vicenţiu Purcărea, „ONU: O reuniune a Consiliului de Securitate pe tema situaţiei din Iran va avea loc vineri (preşedinţia Consiliului)”, *Agrepres,* 05.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/05/onu-o-reuniune-a-consiliului-de-securitate-pe-tema-situatiei-din-iran-va-avea-loc-vineri-presedintia-consiliului--31160, accesat la 06.01.2018.
[74] Tudor Martalogu, „Rusia: Abordarea SUA faţă de situaţia din Iran interferează cu suveranitatea acestei ţări”, *Agerpres*, 05.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/05/rusia-abordarea-sua-fata-de-situatia-din-iran-interfereaza-cu-suveranitatea-acestei-tari--31622, accesat la 06.01.2018.
[75] Vicenţiu Purcărea, *Agerpres*, 05.01.2018, *op. cit.*

nuclear al Iranului, aceasta după ce iniţial D. Trump anunţa retragerea SUA din acest acord. Totuşi, preşedintele Statelor Unite, după suspendarea sancţiunilor cere atât parlamentarilor americani, cât şi aliaţilor europeni remedierea gravelor sale lacune.[76] Reacţia Rusiei vine prin vocea lui S. Lavrov, care aprecia că acest acord nu poate exista dacă SUA se vor retrage din el şi mai mult considera că eşecul în această direcţie ar transmite un semnal puternic şi în ceea ce priveşte situaţia Coreei de Nord: „Eşecul JPCOA, în special din cauza uneia dintre părţi (... ) ar fi clar un mesaj alarmant pentru arhitectura comunităţii internaţionale în ansamblul său, inclusiv pentru perspectivele procesului referitor la problema nucleară în Peninsula Coreeană”[77]. De asemenea, Rusia respingea cerinţele Statelor Unite (18.01).

**Concluzii**

Pe plan intern se remarcă două tipuri de dinamici: acţiuni menite să asigure victoria lui V. Putin la alegerile prezidenţiale 2018 şi continua consolidare militară. În plan extern, dorinţa Rusiei de reviriment geopolitic face ca perioada analizată să continue seria de evenimente din ultimii ani:

- relaţiile tensionate dintre SUA şi Federaţie evidenţiate de: problematica ingerinţelor Rusiei în procesele electorale, a acţiunilor din spaţiul cibernetic şi mass-media, problematica sancţiunilor, raportarea la Rusia ca la o putere revizionistă aflată în antiteză cu valorile SUA în cadrul strategiei naţionale de securitate a Statelor Unite;
- relaţiile tensionate cu NATO prin evenimente privitoare la: spaţiul cibernetic (SUA şi european - UE) şi eliberarea din funcţie a reprezentantului permanent la Rusiei la NATO; Suedia ia în calcul aderarea la NATO şi pregătirea populaţiei pentru cazul unui conflict cu Rusia; nemulţumirea Rusie cu privire la o potenţială extindere a NATO în Balcani;
- zona tampon pentru Rusia în Europa: intensificarea acţiunilor militare la graniţa cu Republica Moldova; reacţia dezaprobatoare faţă de Ucraina şi noua lege de declarare a zonei de conflict ca „zonă de ocupaţie” rusească; continua militarizare a Peninsulei Crimeea;
- debuşeele geopolitice: poziţia diferită a Rusiei faţă de Occident în modul de abordare a soluţiilor pentru punctele fierbinţi (Siria, Coreea de Nord); declararea retragerii din Siria a Rusiei şi semnarea acordului pentru baze permanente ruseşti în Siria, ca o declarare a succesului implicării Federaţiei în problematici internaţionale;
- influenţă la nivel regional: acţiuni de consolidare a relaţiilor Rusiei în America Latină (acorduri în domeniul energetic cu Venezuela), Orientul Mijlociu (consolidarea relaţiei cu Turcia; cooperarea cu Iranul); Golful Persic (cooperare în domeniul militar Rusia-Quatar).

[76] Alic Mîrza, „Pentru Moscova, eşecul acordului nuclear iranian ar fi "alarmant" “, *Agerpres,* 18.01.2018, URL: https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/01/18/pentru-moscova-esecul-acordului-nuclear-iranian-ar-fi-alarmant--39643, accesat la 19.01.2018.
[77] *Idem.*

Toate acestea ne pot indica faptul că, atât pe termen scurt, cât şi mediu (potenţial chiar şi pe termen lung) tendinţa de politică externă a Rusiei va fi îndreptată spre demonstrarea apartenenţei la puzzle-ul multipolar al guvernanţei internaţionale. Practic este posibil să asistăm la încercarea Rusiei de a:

- contura zone tampon (pe care să le motiveze prin necesităţile proprii de securitate naţională; a se vedea linia documentelor oficiale);
- restabili influenţa în anumite zone prin consolidarea relaţiilor cu state din diferite regiuni (în Orientul Mijlociu, America Latină etc.);
- consolida relaţiile cu puteri emergente pe anumite problematici pentru diminua influenţa altor mari puteri la nivel internaţional şi regional;
- se implica în situaţia punctelor fierbinţi internaţionale, ca debuşee geopolitice prin care să îşi afirme acordul/dezacordul în raport cu alte mari puteri (în special cele occidentale).

De aceea credem că analizele ulterioare ale acţiunilor şi evenimentelor ce au în centru Federaţia Rusă vor sublinia cel mai probabil tendinţele mai sus menţionate.

## CAPITOLUL 4: ECONOMIE MONDIALĂ
### Forumul anual de la Davos – un viitor comun într-o lume fracturată

***dr. Cristian Băhnăreanu***

În perioada 23-26 ianuarie 2018, în localitatea elveţiană Davos a avut loc întrunirea anuală a liderilor şi personalităţilor din mediile politic, economic şi ştiinţific, denumită Forumul Economic Mondial (FEM)[78]. Tema centrală a ediţiei din acest an a fost *Crearea unui viitor comun într-o lume fracturată*, urmărindu-se identificarea şi analizarea cauzelor şi formularea unor recomandări de reducere sau chiar eliminare a fracturilor politice, economice şi sociale din cadrul societăţii. S-a încercat, de asemenea, găsirea celor mai bune soluţii comune, astfel încât să se demonstreze că problemele globale sunt mai bine rezolvate când ţările lucrează împreună.

Peste 70 şefi de state şi guverne[79] şi 30 lideri de organizaţii internaţionale, alături de importanţi oamenia parţinând mediului de afaceri, comunităţii academice, societăţii civile, grupurilor religioase, mediului cultural, mass-mediei etc., au căutat să întrevadă posibilele direcţii în care lumea se poate dezvolta şi evolua şi să găsească cele mai bune modalităţi de reafirmare a cooperării internaţionale în ceea ce priveşte interesele comune, cum ar fi mediul, economia globală şi securitatea internaţională. Printre subiectele de interes ce au fost dezbătute pe parcursul celor patru zile s-au aflat: ascensiunea populismului; fragilitatea/soliditatea redresării economice şi viitorul capitalismului; protecţionismul ca potenţial perturbator al comerţului mondial şi al cooperării; restructurarea finanţelor mondiale; inegalităţile de tot felul şi excluderea socială; înalta tehnologieşi a 4-a revoluţie industrială; schimbările climatice etc.

Deşi marile corporaţii doresc o lume deschisă, fără graniţe, unde capitalul să poate circula liber în căutarea de profituri cât mai mari, mediul politic este mai puţin încrezător, temându-se de o nouă criză economică. „Ordinea internaţională liberală este bolnavă”[80], astfel încât liderii celor mai puternice state ale lumii, în frunte cu SUA, continuă să facă apel la protecţionism şi practici mercantiliste în materie de comerţ şi afaceri strategice. Semnalele apariţiei unei noi perioade de contracţie a economiei mondiale sunt tot mai multe, cu toate că administraţia Trump nu a declanşat încă războiul comercial cu China, Brazilia a trecut de faza de recesiune acută, Japonia a reuşit să treacă peste ieşirea SUA din Parteneriatul Transpacific, economia mexicană creşte în ciuda ameninţării cu renunţarea de către administraţia americană la Acordul Nord-American de

[78] *World Economic Forum Annual Meeting*, Davos-Klosters, Switzerland, 23-26 January 2018, https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2018.
[79] Rusia a fost reprezentatăla nivel de vicepremier, iar China de consilier prezidenţial.
[80] Martin Wolf, *Davos 2018: The liberal international order is sick*, Financial Times, 23 January 2018, https://www.ft.com/content/c45acec8-fd35-11e7-9b32-d7d59aace167.

Liber Schimb[81], economia europeană se află pe un trend ascendent, iar negocierile asupra Brexit se prelungesc. Şi directorul Fondului Monetar Internaţional, Christine Lagarde, a constat că, din punct de vedere economic, suntem într-o perioadă „dulce” şi acest lucru ne permite să ne concentrăm asupra responsabilităţilor comune. Cu toate acestea, a adăugat ea, există prea mulţi oameni lăsaţi în afara efectelor relansării şi accelerării creşterii economice, iar urmările nefaste ale crizelor - productivitatea redusă, îmbătrânirea populaţiei şi alţi factori - vor continua să afecteze perspectivele economice pe termen mediu[82].

Donald Trump[83] a prezentat SUA ca o economie sănătoasă şi competitivă, atractivă pentru marii investitori, subliniind că America în primul rând (America First) nu înseamnă America singură. Preşedintele american a anunţat că susţine comerţul internaţional corect, ceea ce înseamnă că SUA nu vor mai tolera„practici comerciale inechitabile”, fiind pregătite să negocieze acorduri bilaterale cu orice stat. În acest sens, după discuţiile cu premierul Theresa May, Trumpa evidenţiat perspectivele relaţiilor economice dintre SUA şi Marea Britanie după Brexit, vorbind despre posibilitatea încheierii unui acord economic bilateral între Londra şi Washington care să sporească schimburile comerciale între cele două ţări.

În aceeaşi notă, Emmanuel Macron[84], a promovat o Franţă cuceritoare, revenită într-o viitoare Europă puternică şi a făcut apel la acţiune - pentru a fi mai puternică, Europa trebuie să accelereze, chiar şi pe mai multe viteze. În opinia liderul francez, creşterea economică nu este o finalitate, ci rămâne un mijloc, o unealtă, pledând pentru un nou „contract mondial” în confruntarea cu „egoismele mondiale”, pentru a corecta o globalizare care trage în jos şi în care unele ţări au strategii necooperante[85]. Premierul indian, NarendraModi[86], subliniază faptul că deşi toată lumea vorbeşte despre o lume interconectată, va trebui să acceptăm faptul că globalizarea începe să-şi piardă din strălucire. Reacţia împotriva globalizării, alături de schimbările climatice şi terorism, reprezintă cele mai importante trei provocări la adresa civilizaţiei.

În contrast, cancelarul german, Angela Merkel[87], a denunţat „egoismele naţionale” şi populismul, o aluzie la politicile administraţiei Trump, pledând pentru multilateralism şi

---

[81] Călin Marchievici, *Davos: ordinea liberală a mai murit puţin*, Cotidianul, 28 ianuarie 2018, https://www.cotidianul.ro/davos-ordinea-liberala-mai-murit-putin.

[82] Mihai Drăghici, *Christine Lagarde, directorul FMI, observă că sunt prea mulţi oameni care nu resimt efectele creşterii economice*, 23 ianuarie 2018.

[83] *President Donald Trump’s Davos address in full*, 26 January 2018, https://www.weforum.org/agenda/2018/01/president-donald-trumps-davos-address-in-full-8e14ebc1-79bb-4134-8203-95efca182e94.

[84] *President Macron Unveils Bold, Inclusive Agenda for Globalization*, 24 January 2018, https://www.weforum.org/press/2018/01/president-macron-unveils-bold-inclusive-agenda-for-globalization.

[85] Philippe Mabille, *A Davos, Macron propose un "nouveau contrat mondial"*, La Tribune, 25 Janvier 2018, https://www.latribune.fr/economie/international/a-davos-macron-propose-un-nouveau-contrat-mondial-766035.html.

[86] Ross Chainey, *Narendra Modi: These are the 3 greatest threats to civilization*, 23 January 2018, https://www.weforum.org/agenda/2018/01/narendra-modi-davos-these-are-the-3-greatest-threats-to-civilization.

[87] Ceri Parker, *Angela Merkel at Davos: we need global cooperation, not walls*, 24 January 2018, https://www.weforum.org/agenda/2018/01/angela-merkel-at-davos-we-need-global-cooperation-not-walls.

aprofundarea integrării la nivelul Uniunii Europene. „Protecţionismul nu este răspunsul potrivit" în faţa nemulţumirilor provocate de globalizare, iar statele care se plâng că pierd din cauza acestei globalizări ar trebui să caute soluţii tot în mecanismele multilaterale, nicidecum în politici naţionale sau unilaterale[88]. Proiectul european va avansa şi mai puternic după Brexit, însă trebuie să ne asumăm mai multe responsabilităţi, trebuie să ne luăm destinul în propriile mâini în probleme ce privesc politica externă şi securitatea europeană.

Theresa May[89], prim-ministrul Regatului Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord, a adus în atenţie trei aspecte foarte importante din perspectiva leadership-ului. În primul rând, natura critică a cooperării internaţionale în cadrul sistemului bazat pe reguli globale: fiecare ţară trebuie să sprijine şi să modeleze reglementărileşi parteneriatele pentru un comerţ liber şi echitabil şi pentru investiţii, nu să tragă într-o direcţie diferită.În al doilea rând, trebuie făcut mai mult pentru a ajuta oamenii în acest mediu economic global în schimbare, pentru a le reda încrederea în tehnologie ca motor al progresului şi pentru a ne asigura că nimeni nu este lăsat în urmă când vom face următorul salt înainte.În al treilea rând, trebuie să ne amintim că riscurile şi provocările cu care ne confruntăm nu depăşesc oportunităţile, având în vedere că forţele comerţului liber şi progresului tehnologic de până acum nu reprezintă nimic în comparaţie cu potenţialul lor de a îmbogăţi viaţa copiilor şi nepoţilor noştri.

Unul dintre cele mai apreciate discursuri la Forum a fost cel a lui Liu He, membru al Biroului politic al partidului de guvernământ din China, care a promovat iniţiativa *One Belt, One Road* (Noul drum al mătăsii), destinată răspândirii influenţei sale economice şi diplomatice în străinătate. Preşedintele Braziliei, Michel Temer, a salutat oferta neaşteptată a Beijingului pentru naţiunile din America Latină de colaborare în cadrul acestui nou coridor comercial. Iniţiativa chineză se află deja în competiţie cu instituţii internaţionale mai vechi, al căror lider este în mod tradiţional SUA. După cum declara Joe Kaeser, directorul executiv al gigantul industrial german Siemens, „chiar dacă ne place sau nu, *One Belt, One Road* va fi noua Organizaţie Mondială a Comerţului"[90].

Deşi Forumul Economic Mondial nu se încheie cu o declaraţie finală, putem concluziona că este nevoie de reînnoirea parteneriatelor internaţionale şi a angajamentul de colaborare între guverne, mediul de afaceri, investitori şi societate în ansamblu, pentru a putea modela regulile şi profita de oportunităţile prezente în scopul atingerii intereselor comune de securitate, stabilitate şi prosperitate.

---

[88] *Angela Merkel critică la Davos „egoismele naţionale" şi cere o Uniune Europeană mai integrată şi mai activă*, Agerpres, 24 ianuarie 2018.

[89] *PM's speech at Davos 2018: 25 January*, 25 January 2018, https://www.gov.uk/government/speeches/pms-speech-at-davos-2018-25-january.

[90] Keith Bradsher, *At Davos, the Real Star May Have Been China, Not Trump*, The New York Times, 28 January 2018, https://www.nytimes.com/2018/01/28/business/davos-trump-china.html.

**UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”**

Redactor de ediţie: CS III dr. Marius POTÎRNICHE

Lucrarea are 32 de pagini.

***Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate***
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.49; Fax: 021.319.57.809
E-mail: cssas@unap.ro; Website: http//cssas.unap.ro

188/2018